

RUS VƏ İNGİLİS QƏZET DİSKURSUNDA ALINMA SÖZLƏR

Dosent Məmmədova Fərah Əlixan qızı
Bakı Dövlət Universiteti

Xülasə: Məqalədə iki məsələ nəzərdən keçirilir. Birinci məsələ qəzet nitqində istifadə olunan alınmaların izah üsulları ilə bağlıdır. Qəzet diskursu ənənəvi leksikoqrafik izah üsullarını istifadə edərək alınma sözlərin uyğunlaşmasına kömək edir. Müəllifin linqvistik refleksiyası sözün mənalarını təmsil edən xüsusi formalarda özünü göstərir. Lüğət forması yeni məlumatların koqnitiv işlənməsi üçün bir vasitə kimi istifadə olunur. Alınma sözlər müəllifin düşüncələrinin və şərhlərinin obyektinə çevrilir. İkinci məsələ alınma sözlərin qəzet diskursunda istifadəsinin xüsusiyyətləri ilə bağlıdır. Onların təsvirində koqnitiv-praqmatik yanaşma istifadə olunur.

Açar sözlər: qəzet diskursu, alınma sözlər, kontekst, kulturoloji kontekst, reallıq.

Ключевые слова: газетный дискурс, заимствования, контекст, культурологический контекст, реальность.

Keywords: newspaper discourse, borrowings, context, cultural context, reality.

Qəzet diskursu, real nitqin yaranması ilə, qəzet ünsiyyəti çərçivəsində nitq əsərinin yaradılması ilə əlaqəli idrak prosesi hesab olunur [5, 16]. Qəzet diskursunun ayrılmaz bir hissəsini leksik alınmalar təşkil edir. «Alınma» termini altında (ing. borrowing) biz O.S.Axmanovanın verdiyi tərifə qəbul edirik: “dil əlaqələrinin nəticəsində bir dildən digərinə köçürdülən yad dilin elementi (söz, morphem, sintaktik quruluş və s.)” [1, 149]. Kütləvi kommunikasiyanın bir elementi kimi qəzet diskursundakı leksik alınmalar yalnız məlumat ötürür, həm də müəllifin və nəşirin sosial-praqmatik mövqeyini əks etdirir, ətrafdakı gerçəklik haqqında bilik əldə etmək üçün bir vasitə kimi xidmət edir. Bu, dilin özünün praqmatik xüsusiyyətləri və idrak təbiəti ilə əlaqədardır. Qəzet diskursunun işlətdiyi leksik alınmalar ətrafdakı gerçəklik haqqında məlumatların fiksasiyası, qorunub saxlanması və yenidən hazır şəkildə işlənməsidir. Hər bir dil işarəsi, insanın qavrayışına görə obyektiv məlumatları anlamaq aktı kimi şərh olunur. Çox vaxt qəzet diskursunda bu qiymətləndirmə vasitəsi və müvafiq məlumatların alıcısına, yəni oxucuya konkret təsir aktını təmsil edir.

Tədqiqatın məqsədi müəllifin sosial-praqmatik mövqeyini müəyyənləşdirmək və dünya haqqında təsəvvürlər qurmaq üçün leksik alınmalardan istifadə qaydalarını öyrənmək idi. Qəzet diskursuna mətndə alınma sözlərin məna izahlarının müxtəlif halları da daxildir ki, bu da adresantın fikrincə oxucu üçün anlaşılmaz ola bilər və buna görə də kommunikativ uğursuzluqlara (anlaşılmazlıq, kommunikativ planın natamam həyata keçirilməsi) səbəb ola bilər. Lüğət məqaləsinin bəzi elementləri (şərh, əlaqəli sözlərin göstərilməsi, tərcümə, konnotativ komponentlərin vurğulanması, leksikoqrafik və digər mənbələrə istinadlar) başqa dillərə mənsub olan sözlərin təfsirinə xidmət edir. «Rus leksikasında baş verən intensiv proseslər müasir dil daşıyıcısının linqvistik refleksiyasını kəskinləşdirir, dil daşıyıcısı introspeksiyanın köməyi ilə alınma sözün yaranması və işləmə şərtlərini anlamağa, ona qiymət verməyə, sözlərin mənasını yeni bir şəkildə anlamağa çalışır» [2, s.88]. Beləliklə, alınma sözlər müəllif müləhizələrin və şərhlərin obyektinə çevrilir. Qəzet mətnindəki alınma sözlər müxtəlif şərh üsulları ilə müşayiət olunur. 1) Qəzet mətnindəki leksik vahidləri şərh edərək, oxucu ilə əlaqə qurmağa çalışan jurnalistlər müxtəlif izah metodlarından istifadə edir, dialoqa girir və sual-cavab vəziyyətini modeləşdirirlər: “Уважаемые читатели! Вы слышали о том, что самым употребительным словом 2013 года стало слово *selfie*? Не знаете, что оно означает? *Selfie* - это автопортрет человека, сделанный с помощью смартфона и выложенный в социальную сеть. Знакомо, не правда ли?” (Мерпо СПб. 2013. № 213). Мətnin seçilmiş hissəsi mahiyyət etibarilə yeni yayılmış sözün təfsirini təmsil edir. O dövrdə bu sözün hələ

DOI:10.30546/gdu.2023.257-263

mənimsənilməməsi mətndə xarici forması - latın qrafikası ilə dəstəklənir (bundan sonra bu söz məqalədə artıq kiril əlifbası ilə ötürülür).

2) Çoxsaylı alınmaları izah edərkən jurnalistlər tez-tez tərcüməyə müraciət edirlər. Bu ən asan yoldur, bir tərəfdən yeni sözü uyğunlaşdırmağa imkan verir, digər tərəfdən müəllifə sistemdə boş bir sözün səhv təfsiri üçün məsuliyyəti aradan qaldırmağa imkan verir: “В переводе с английского слово alarm обозначает панику, тревогу, настороженность. В русском языке есть слово алармист, обозначающее человека, поднимающего панику путем распространения непроверенных данных, то есть слухов” (Педагогические вести. 2003. № 1). “Понятие понятию рознь. Правильный тимбилдинг имеет результат - единая цель команды и четкое распределение ролей внутри коллектива. Ошибочно называть тимбилдингом веревочный курс, групповые соревнования и тому подобное ничего общего не имеют с построением команды и дают эффект улучшения коммуникации в коллективе, что тоже важно, но не является тимбилдингом. Многие руководители уверены: дружеская атмосфера в офисе - залог продуктивной работы. И тимбилдинг (в переводе с англ. - построение команды) - отличный способ этого добиться” (Метро СПб. 2013. № 175). Son mətn parçası alınmanın maraqlı bir şərh formasını təqdim edir: əvvəlcə mənalı bir şərh verilir, əlaqəli anlayışlardan fərqlər müəyyənləşdirilir, müsbət üslubi məna qeyd olunur və tərcümə yolu ilə lakonik şərh mətni tamamlayır.

3) Sözü tərkibinə, tarixi köklərinə müraciət mediada kifayət qədər geniş təmsil olunan yeni alınmış sözlərin qavranılmasını asanlaşdırır, sözün əmələ gəlməsi yuvasının genişləndirilməsi, həmçinin mümkün kalka (bir çox hallarda oyun kalkası) üçün baza yaradır: “Эти люди увлекаются исследованием городской среды с высоты крыши высотных сооружений. Называют они себя по-разному: руферы (от англ. roof - «крыша»), крышеры, крышелазы. Руфинг может быть экстремальным - когда забираются на высоту при помощи пожарных лестниц, водосточных труб, уступов и вполне безопасным - в виде экскурсии под руководством специального гида” (Метро СПб. 2013 № 195).

4) Az mənimsənilmiş alınma sözlər üçün tipik kontekstlər - sözü təyin edən taksonomik identifikasiya cümlələridir. Mətnində bu cür cümlələrin çoxluğu müəllifin hər hansı bir anlayışı aydınlaşdırmaq, qeyri-müəyyənliyi aradan qaldırmaq istəyini göstərir [6, s. 59]. Əksər hallarda qrafik olaraq mötərizədə daxil edilmiş konstruksiya şəklində tərtib olunurlar, bəzi hallarda isə aydınlaşdırma ilə verilir - müəllifin və ya redaktorun qeydi. Bir neçə misal gətirək: “Стала популярна профессия фрилансера (человека, выполняющего работу без заключения договора с работодателем)” (Метро СПб. 2013. № 217); “Противопоставленная байопику (биографической картине) Оливера Стоуна, лента оказалась куда более выразительным рассказом” (Панорама ТВ. 2013. № 32); “Все дни работы выставки для бесплатного посещения будет открыта главная экспозиция, состоящая как из арт-объектов, так и из одежды и аксессуаров, игрушек, и предметов интерьера от мастеров по фелтингу (войлоковалянию) из России, Европы и Америки” (Утро Петербурга. 12. 11. 2013). “Это программа для тех, кто хочет освоить профессию коуча (специалиста в области тренингов самореализации в форме беседы - прим. автора) и обрести эффективный инструмент помощи себе и другим людям” (Центр Плюс. СПб. 2013. № 48).

Bəzi hallarda yeni sözlərin semantik qeyri-müəyyənliyi şərhlərin qeyri-müəyyənliyinə və ziddiyyətinə səbəb olur. Beləliklə, aşağıdakı şərhlər kovörkinqin bir fəaliyyət forması və ya bunun üçün bir məkan olub-olmadığı sualına cavab vermir: «Нововведением входящего месяца стал коворкинг-центр (модель работы, в которой участники, оставаясь независимыми и свободными, используют общее пространство для своей деятельности), открывшийся в центре Новосибирска» (Работа в городе. 2013. Октябрь.) «На территории Апраксина Двора будет шесть функциональных зон - культура, образование, офисы и коворкинги,

DOI:10.30546/gdu.2023.257-263

торговля и апартаменты и ресторанная зона. *Коворкинги* - это открытые бизнес-пространства со всеми необходимыми условиями для труда творческих людей» (Петербургский дневник. 2013. № 225). Mümkün kommunikativ çətinliyin qarşısını almaq üçün daha geniş bir sinfin göstəricisi ilə tərifi yazar tərəfindən verilir və kontekst sözün assosiativ əlaqələrinin mətnusunu müəyyənləşdirir. Müqayisə edin: *профайлинг* - методика - собеседование; *профайлер* - специалист - технарь: «Для того чтобы защитить транспорт от террористической угрозы, одними досмотровыми средствами не обойтись. Нужны специалисты, причем не просто технари, а люди, обладающие специальной подготовкой в сфере психологии. Или, иначе говоря, профайлеры. Слово «профайлинг» не имеет адекватного перевода на русский язык. Оно означает совокупность методик, позволяющих анализировать и прогнозировать поведение человека. И, соответственно, по поведенческим характеристикам вычислять подозрительных людей. Простейший вариант - небольшое собеседование с пассажиром, во время которого профайлер не только слушает ответы, но внимательнейшим образом изучает жесты, мимику, «считывает» всю совокупность невербальной информации» (Метро СПб. 2013. № 208).

Alınma sözlərinin əsassız, lazımsız istifadəsi mənfi qiymətləndirilir. Məsələn, alınma sözün funksional yükü yoxdur, lakin nüfuz səbəbi ilə istifadə olunur: «*Перфоменс* - нарядное, конечно, словечко. Только зачем оно? Чтобы к «элите» причислиться, от быдла отличаться?» (Комсомольская правда. 2009. 30 aprel - 6 may). Alınma sözlərə işarə edərək, danışan metaoperatorlar vasitəsi ilə qeyri-milli sözə qiymətləndirmə münasibətini ifadə edir. Bir tərəfdən, alınma sözlərin istifadəsi müasir insanın nüfuzunun, təhsilinin və mədəniyyətinin göstəricisidir, buna görə natiq müsbət qiymətləndirilmiş meta-operatorlardan istifadə edir. Digər tərəfdən, alınma sözünün hər hansı bir dilə daxil olması və həddindən artıq istifadəsi natiqdə mənfi reaksiyaya səbəb olur, çünki həmin sözlərin tez-tez istifadəsi ana dilinin saflığını pozur və eyni zamanda adresant ilə adresat arasında anlaşılmaqla səbəb olur. Məsələn:

1) *I don't like a foreign word «charisma», I prefer the divine spark.* 2) *Nowadays many people suffer from fear of having all the types of diseases. They're called «cyberchondriac», but I absolutely don't like this word.* Meta-dil şərhinin məlumatlarına əsaslanaraq tədqiqatçılar ümumiyyətlə sosial və mədəni bir fenomen olaraq dil modası haqqında məlumatları genişləndirə bilirlər. Dəbli alınma sözlərini şərh edən meta-operatorlar dilçilərə dəbli sözlərin lüğətlərini yaratmağa və xarici sözlərin lüğətlərini vaxtında tamamlamağa imkan verir. Dırnak işarələrinin meta-dil funksiyası vasitəsi ilə sözün mənfi meta - dil qiymətləndirilməsi, söz vasitəsilə isə fenomenə mənfi münasibət göstərilir: «*Общественное движение «Возвращение» предлагает стереть с карты России ставшие неактуальными советские названия регионов, городов, улиц, вернуть им исторические имена. А нужен ли этот «ребрендинг»? - Симбирск вместо Ульяновска, Екатеринбург вместо Краснодара...*» (Аргументы и факты. 2009. № 18). Qəzet mətninin anlaşılması yeni sözün və onun tərifi yerləşdirildiyi oyun kontekstini izah edir. Sözün izahında üslubi cəhətdən neytral sinonimlərdən istifadə olunduğu elmi diskursdan fərqli olaraq üslubi cəhətdən məcazi sözlərdən istifadə edərək izahatları istisna etmir: «*Механическое*» слово «*тендер*» уже достаточно прочно «*въехало*» в наш лексикон. Хотя это всего навсего конкурс между фирмами за право покупки или эксплуатации того или иного предприятия» (МН. 1993. № 29). Neoloji lüğətlərin və başqa dillərə mənsub sözlərin lüğətlərinin təhlili göstərir ki, leksikoqraf mütəxəssisləri tərəfindən illüstrativ materialın əsas mənbəyi kimi xidmət edən leksik yenilikləri şərh etmək üçün istifadə olunan qəzet və jurnalların materiallarıdır. Qeyd edək ki, bəzən qəzet şərhləri Vikipediyadan lüğət məqalələrini hərfi şəkildə təkrarlayır, bu da leksikoqrafik nəşrlərdə olmayan məlumatları tez bir zamanda tamamlayır. Qəzet diskursunda yeni əşya və anlayışları ifadə etmək üçün istifadə olunan alınmalar informativ

DOI:10.30546/gdu.2023.257-263

funksiya ilə yanaşı, emotiv və təsiredici funksiyaları da yerinə yetirir. “Однако наиболее опасную категорию вирусописателей составляют хакеры-одиночки или группы хакеров. В корыстных целях они создают программы ... ради денег - для обслуживания спам-бизнеса” (АиФ № 8, 2010, стр. 8). İnformativ funksiya kompüter sahəsinin yeni anlayışlarını ifadə edən - virus, haker, spam-biznes alınma sözlərdə özünü göstərir. Qəzet mətnində alınma sözlərdən istifadə edərkən müəllifin modallığı (münasibəti) ifadə olunur: baş verənlərə həddindən artıq müsbət, mənfəə və ya laqəydə münasibət, istehza. Məsələn: “*Видеоблог калужского губернатора Артамонова - нарезка из публичных выступлений без возможности комментариев*” (АиФ №8, 2010, стр. 4). «Видеоблог» əsas məzmunu müntəzəm olaraq mətn, şəkil və ya multimedia olan yazıları əlavə etmək üçün olan bir şəbəkə jurnalını ifadə edir. Bu kontekstdə alınma söz və denotativin mənası üst-üstə düşür, bu da gülüşə səbəb olur.

Leksik alınmaların təsir funksiyası oxucu şüurunun manipulyasiyasında və stereotiplərin yaradılmasında özünü göstərir. Manipulyasiya altında, V. Ye. Çernyavskaya görə, adresatın müəyyən hərəkətlər etmək üçün gizli motivasiyasına yönəlmiş nitq təsiri başa düşülür; mesaj göndərənə maraqlarının yerinə yetirilməsinə xidmət edən istəklərin, münasibətlərin onun şüuruna gizli tətbiqi, bu istəklər mütləq adresatın maraqları ilə üst-üstə düşür [11, 19]. Məsələn: “*He cannot revisit the country of his youth, the «monstrous Soviet era», because it no longer exists except in memory*” (The Guardian, 2 oktyabr 2010, стр. 12). Leksi alınma *Soviet era* (sovet dövrü) oxucunun şüurunda Sovet İttifaqı obrazını oyadır və «yaddaşından başqa heç bir yerdə olmayan dəhşətli» tərif qəhrəmanının vətəninə qayıtmaq istəməməsini təsdiqləyir və oxucuda oxşar münasibət yaradır.

Qeyd etmək lazımdır ki, leksik alınma yalnız müvafiq reallıq hadisəsini çatdırmır. Qəzet diskursunda müəyyən dil və mədəniyyətə sahib cəmiyyətin düşüncə tərzini ifadə edən alınma sözlər də var. Qəzet diskursunun öyrənilməsinə tətbiq edilən koqnitiv yanaşma alınma söz ilə ifadə olunan bu və ya digər obyektin və ya hadisənin reallığa ən yaxın həcmli görüntüsünü əldə etməyə imkan verir. Koqnitiv yanaşma baxımından alınma sözlərinin öyrənilməsinin perspektivləri bir çox tədqiqatçı tərəfindən alimlərin PR texnologiyalarına marağının artması və oxucuların dil şüurunu manipulyasiya etməyin digər yolları ilə əlaqədar olaraq qeyd olunur, bu da linqvokultural cəmiyyətin dünyasının mənzərəsinə əks etdirən alınmalardan istifadə etməklə qəzet diskursunda baş verir. Məsələn: “*It shows my mother, Nora, a Russian NKVD spy, who became Britain's first Russian war bride in 1942. Nine years later, she wrote a book about her life in Stalinist Russia, I Spied for Stalin*” (The Guardian, 23 oktyabr 2010, s.6). Rusdilli reallıqları işarə edən NKVD və *Stalinist Russia* (Stalinist Rusiya) kimi alınma sözlər sovet dövlətinin mənfəə stereotipinin formalaşmasına kömək edir. Rus və ingilis dillərindən olan alınma sözlərinin koqnitiv təhlili məlumatların ötürülməsi və işlənməsi, müasir biliklərin təşkili və dünya haqqında təsəvvürlərin qurulması üçün dilin istifadəsi ilə əlaqəli qəzet diskursunda mürəkkəb proseslərin öyrənilməsinə diqqət yetirməyə imkan verir. M.L.Makarova görə, diskurs «həyata keçirmək üçün yalnız «substansiya» deyil, eyni zamanda idrak modellərinin mənbəyidir» [7, 160]. Xüsusi işarələr sistemə (həminə kə, linqvomədəni cəmiyyət üzvlərinin gerçəklik haqqında fikirləri əks etdirilir) sahib olan qəzet diskursu cəmiyyətdə konvensional (şərti) və konseptual oriyentasiya vasitələrindən birinə çevrilir. «Mətn mədəniyyətin söz işarələri ilə əksi» olduğundan [8, c. 11], mətnə həm açıq açıq formada, həm də gizli şəkildə ifadə olunan bütün mədəni əhəmiyyətli məlumatların məcmusuna istinad etmək üçün «kulturoloji kontekst» termini istifadə olunur [4, c. 173]. Kulturoloji kontekst anlayışı aşağıdakı səviyyələrin ayrılmasını nəzərdə tutur: denotativ, konnotativ, assosiativ, metaforik. Denotativ kulturoloji kontekst müəyyən bir mədəniyyətə xas olan həqiqətləri ifadə edən sözlər və ifadələrlə təmsil olunur. Realılar (həqiqətlər) yalnız müəyyən millətlərə və xalqlara xas olan maddi mədəniyyət obyektlərinin, tarix faktlarının adlarıdır [9, c. 5]. Bunlar xüsusi adlar ola bilər, məsələn, məşhur insanların adları, siyasi

DOI:10.30546/gdu.2023.257-263

partiyaların adları, küçələr, tarixi yerlər, memarlıq abidələri və s.: *the Soviet communist party, KGB, Communists, Ivan the Terrible, FSB; Даунинг Стрит, Букингемский дворец, Макдоналдс, ЦРУ*. Məsələn: “*The problem for the scientist was that despite serving a decade in jail, much of it in a gulag in the Russian Arctic on charges of passing military intelligence to Britain, he had little, if any, connection to the UK*” (The Independent, 29 sentyabr 2010, s. 11). Rus dilindən keçmiş *gulag* sözü (Гулаг - главное управление исправительно-трудных лагерей) özünəməxsus mədəni denotatı göstərir - 1934-1960-cı illərdə DİKK-nin (НКВД) xüsusi bölməsi, SSRİ-nin siyasi repressiya sisteminin ən vacib orqanı. «*Gulag*» sözünün işlənməsi yolu ilə «həbsxana» və «repressiya» kontekstində oxucuların şüurunun manipulyasiyası həyata keçirilir. İngilis dilində digər dillərdən alınma sözləri də qeyd edək. Məsələn, “*Blitzkrieg* alman sözü (blitzkriq, hərfən “ildırım sürətli müharibə”) “ildırım-sürətli” müharibə alman-faşist niyyətlərinin iflası uğramasından sonra gündəlik sözə çevrildi; alman sözləri *Luftwaffe* (faşist hərbi-hava qüvvələri) və *Putsch* (putç, çevriliş). İndi ingilis və Amerika mətbuatında tez-tez istifadə olunan fransız sözü olan *detente* (beynəlxalq gərginliyin zəifləməsi) bütün dünyada sülhün qorunması məqsədilə beynəlxalq gərginliyin zəifləməsini elan edən sülhsevər siyasətinin nəticəsi kimi meydana gəlmişdir. Konnotativ kontekst səviyyəsi, özünəməxsus mədəni komponentin denotativ deyil, sözün konnotativ mənasında olduğunu göstərir. Konnotativ kontekstə denotativ səviyyənin konnotativ vahidləri də daxildir. Məsələn: “*A few words remembered from a story or pay may become icons before which the individual light the candles of a life*” (The Washington Times Weekly, 25 oktyabr 2010, s. 28). Alınma sözü *icon* (rus dilindən *икона*), dini təzim əşyasını ifadə edən, «ibadət obyekt, nümunə», «insan həyat şamlarını yandırmaqdan əvvəl bir hekayədən və ya şəirdən əzbərlənmiş bir neçə söz» mənası ilə istifadə olunur. Mətnin üslub cəhətdən neytral və emosional parçaları əvəzlənərkən də varvarizmlərdən istifadə edilir. Məsələn: “*Television profiles presented him (Chernomyrdin) as a regular, accordion-playing, vodka-drinking, straight-talking Russian muzhik*” [12]. Sadə xalq dilindən keçən alınma sözü *muzhik* (kəndli kişi; kobud, qaba, savadsız adam) neytral kontekst ilə münasibətə daxil olur və «*əsl kişi*» - ekspressiv, «təmtəraqlı» mənasını ifadə etməyə başlayır. Kulturoloji kontekstin növbəti səviyyəsi - assosiativ, müəyyən bir dil kollektivinin reallıqlarını ifadə edən leksik vahidlərə xas olan sabit assosiativ əlaqələri əks etdirir. Müəyyən bir üslub, obraz və s. ilə əlaqəli özünəməxsus mədəni vahidlər bir çox hallarda qiymətləndirmə, təsvir və müqayisəni ifadə etmək üçün informasiya və analitik mətnlərdə, qəzet materiallarında istifadə olunur. Məsələn: “*Можно купить культурный фастфуд, но культуру за быстрые деньги не купишь*” (АиФ № 4, 2010, s. 6). *Фастфуд* (ingilis dilində *fast food*) keyfiyyətsiz və tez hazırlanan yeməklərlə əlaqələndirilir; *быстрые деньги* (ingilis dilindən kalka *easy money/ asan pul*) haqsız olaraq alınan və tez xərclənən pullarla əlaqələndirilir. Kulturoloji konteksti anlamaq üçün ən çətin səviyyə metaforik səviyyədir. Metaforik kontekst milli mədəniyyətin ayrılmaz hissəsinə çevrilmiş mətnlərdən götürülmüş mədəni vahidləri birləşdirir. Bunlar ədəbi əsərlərdən sitatlar, qanadlı ifadələr, alluziyalar, atalar sözləri, kəlamlar, mahnılardan sözlər, reklam şüarları və s., başqa sözlə, milli mədəniyyətin mətn ifadəsini təşkil edən hər şeydir. Məsələn: “*Более того, российские корпорации славятся тем, что их попытки профинансировать что-либо сопровождаются возникновением посредников, желающих получить свой «кусочек от пирога»*” (АиФ №6, 2010, s. 7). İngilis ifadəsi «*to have one's cake and eat it*» «səy göstərmədən bir şeydən faydalanmaq» deməkdir.

Beləliklə, alınma sözlər, ünsiyyət prosesini müşayiət edən ekstralingvistik amillərin hamısını özündə cəmləşdirən mürəkkəb bir kommunikativ hadisəsi olan qəzet diskursunun vacib bir hissəsidir. Həmin ekstralingvistik amillər aşağıdakılardan ibarətdir: ünsiyyət iştirakçıları və onların xüsusiyyətləri haqqında bir təsəvvür yaradan sosial kontekst; məlumatların istehsalı, yayılması və qavranılması xüsusiyyətləri, mədəni və ideoloji fon və s. [3, 49]. Alınma sözlərinin öyrənilməsinin koqnitiv-praqmatik yanaşması müəllifin sosial-praqmatik mövqeyini

müəyyənləşdirməyə və dünyanın mənzərəsini qəzet diskursunda göstərmək yollarını müəyyən etməyə imkan verir.

Ədəbiyyat

1. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов. М., 1969. 608 с.
2. Вепрева И. Эксплицированное отношение к слову в современной речи // Русское слово в языке, тексте и культурной Екатеринбург, 1997, с.88-96.
3. Дейк Т.А. Язык. Познание. Коммуникация. Благовещенск, 2000. 308 с.
4. Добросклонская Т.Г. Медиалингвистика: системный подход к изучению языка СМИ (Современная английская медиаречь). М., 2008. 202 с.
5. Кубрякова Е.С., Александрова О.В. Виды пространств текста и дискурса // Категоризация мира: пространство и время. М., 1997. 213 с.
6. Лазуткина Е. М. К проблеме описания прагматических механизмов языковой системы // НДВШ: Филологические науки, 1994. - № 5-6. - С. 56-65.
7. Макаров М.Л. Основы теории дискурса. М.: Гнозис, 2003. 280 с.
8. Маслова В.А. Лингвокультурология. М.: Академия, 2001. 208 с.
9. Томахин Г.Д. Реалии-американизмы. М.: Высш. шк., 1988. 239 с.
10. Федорова К. М., Руфова Е. С. Глуттонический дискурс как объект лингвистического исследования // Наука, образование и культура. 2016. №9(12). С.45-48.- <https://cyberleninka.ru/article/n/glyuttonicheskiy-diskurs-kak-obekt-lingvisticheskogo-issledovaniya>
11. Чернявская В.Е. Дискурс власти и власть дискурса: проблемы речевого взаимодействия: учеб. пособие. М.: Флинта: Наука, 2006. 136 с.
12. <http://www.telegraph.co.uk/news/>

ЗАИМСТВОВАНИЯ В РУССКОМ И АНГЛИЙСКОМ ГАЗЕТНОМ ДИСКУРСЕ

Мамедова Фарах Алихан кызы

Резюме

В статье рассматриваются два вопроса. Первый вопрос касается методов объяснения заимствований, используемых в газетной речи. Газетный дискурс, используя традиционные лексикографические методы объяснения слов, помогает адаптировать заимствованные слова. Языковая рефлексия автора проявляется в особых формах, представляющих значения слова. Словарная форма используется как средство познавательной обработки новой информации. Заимствованные слова становятся объектом рассуждений и комментариев автора. Второй вопрос связан с особенностями использования заимствованных слов в газетном дискурсе. В их описании используется когнитивно-прагматический подход.

BORROWED WORDS IN RUSSIAN AND ENGLISH NEWSPAPER DISCOURSE

Mammadova Farah Alixan

Summary

The article deals with two issues. The first question concerns the methods of explaining borrowings used in newspaper speech. Newspaper discourse, using traditional lexicographic methods of explaining words, helps to adapt borrowed words. The author's linguistic reflection manifests itself in special forms representing the meanings of the word. The dictionary form is used as a means of cognitive processing of new information. Borrowed words become the object of the author's reasoning and commentary. The second question is related to the peculiarities of

DOI:10.30546/gdu.2023.257-263

the use of borrowed words in newspaper discourse. Their description uses a cognitive-pragmatic approach.

Rəyçi: dos. Xəlidə Babasova

Bakı Slavyan Universitetinin Ümumi dilçilik kafedrasının 12 iyun 2023-cü il tarixinin 11 saylı protokolu

Daxil olma tarixi 20 iyun 2023-cü il